

TŠETANES NAAL – KOULUTUSPOLUILLA -HANKKEEN SEURANTARAPORTTI

3. MAKSATUSKAUDEN AJALTA 1.1.2017 – 30.4.2017

Tšetanes naal -hankkeen tavoitteena on osaltaan vastata Romanipoliittisessa ohjelmassa esiin tuotuun tarpeeseen nostaa Suomen romaniväestön koulutustasoa ja sitä kautta heidän osallisuuttaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyyn on todettu tarvittavan erityisiä toimia niin nuorten kuin aikuisten romanien kohdalla.

Romaniväestölle suunnattujen, koulutuspolkuja tukevien toimenpiteiden lisäksi hankkeen avulla pyritään parantamaan myös viranomaisten, opetus- ja ohjaustyötä tekevien sekä muiden romaneja toiminnassaan kohtaavien tietoisuutta romanikulttuurista ja valmiutta ottaa yhteisön erityistarpeet huomioon erityisesti koulutuskysymyksissä, mutta myös laajemmin. Suomen romanit ovat yhteisö, jonka sisältä löytyy vahvaa kulttuurista ja sosiaalista tietotaitoa, joka on merkittävä resurssi käytettäväksi esimerkiksi sosiaali-, ohjaus- ja terveyspalvelujen kehittämisessä. Tavoitteena on, että toimijoiden parempi tieto- ja valmiustaso edesauttavat yhteistyötä romaniväestön kanssa sekä luovat vahvempaa perustaa yhteiselle kehittämiselle, jonka avulla voidaan luoda toimivia romanien koulutukseen ja työelämään pääsyä edistäviä toimintamalleja.

Hankkeen päätoteuttajana toimii Diakonia-ammattikorkeakoulu. Hankkeen osatoteuttajia ovat Suomen Romanifoorumi ry, Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö/Vamos, Mikkelin kaupunki/Otavan Opisto, Kirkkopalvelut ry/Seurakuntaopisto, Helsingin kaupunki/Opetusvirasto, Salon kaupunki sekä Tampereen kaupunki/Perusopetus.

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Hallinnointi

Seurantajakson aikana hanketta on hallinnoijan toimesta viety eteenpäin hankesuunnitelman ja rahoittajan ohjeistuksen mukaisesti. Projektipäällikkö ja projektiassistentti ovat tehneet tiivistä yhteistyötä hankkeen hallinnointiin liittyen. He ovat mm. ohjeistaneet hanketoimijoita sekä ryhmänä että yksittäisenä toteuttajana (sähköposti, puhelut). Erityisen paljon keskustelua on edelleen aiheuttanut seurantatietojen kerääminen. Tähän on hallinnoijan puolelta kannustettu ja lomakkeita onkin saatu tehokkaammin ”kotiutettua”. Toinen maksatusaineisto koottiin joulukuussa ja hakemus toimitettiin ajallaan käsiteltäväksi. Hankkeen ohjausryhmä kokoontui maksatuskauden aikana kaksi kertaa (15.2 ja 24.4). Hankkeen muutosprosessi saatiin valmiiksi, uusi hankepäätös on kirjattu 13.3.2017. Kris E-S:n resurssit siirtyivät HDL/Vamoksen osatoteutukselle.

Hankkeen sisäinen yhteistyö

Hankkeen toteuttajien yhteiset tapaamiset pidettiin 1.2 ja 4.4. Tilaisuudet olivat yhteisiä Nevo tiija -hankkeen kanssa. Tilaisuudet keskittyivät arviointiin, projektityön osaamisen kehittämiseen, sisäiseen tiedotukseen, yhteistoiminnan aktivoimiseen sekä toimintojen suuntaamiseen. Tapaamisia pidetään jatkossakin joka toinen kuukausi. Lisäksi projektipäällikkö jalkautuu tapaamaan kunkin osatoteutuksen edustajia vähintään kaksi kertaa vuodessa. Hankkeen sisäistä viestintää on kevätkaudella 2017 vahvistettu oman intran avaamisen myötä.

Toiminta

Projektipäällikkö on vastannut aktiivisesti hanketta koskeviin kysymyksiin sekä tavannut henkilökohtaisesti kohderyhmän edustajia. Seuranta-aikana on puhelinohjausta annettu 35 henkilölle, kasvokkain on tavattu 6 henkilöä ja suoraan hankkeen toimintaan liittyviä sähköpostitiedusteluja on ollut 25. Diakin romanihankkeiden (Tšetanes naal ja Nevo tiija) sekä Taiteen edistämiskeskuksen aloitteesta järjestettiin 8.3.2017 yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa romanien koulutus- ja työllisyysmessut Jyväskylässä. Paikalla oli yli 200 hankkeen kohderyhmän edustajaa. Tilaisuutta oli mahdollista seurata myös live stream -lähetysten kautta.

Ammattikorkeakouluopinnoista kiinnostuneiden romanien tukipajatoiminta jatkui kevään aikana. Pajapäiviä pidettiin Diakissa tammi-toukokuussa yhteensä 5 ja tukipajat jatkuvat taas syksyllä. Kevään pajoihin osallistui 7 henkilöä (2 miestä, 5 naista). Perustietoja korkeakouluhakemisesta ja tukipajojen toiminnasta annettiin sähköpostilla ja puhelimella. Pajakerroista yksi toteutettiin siten, että osallistujille tarjottiin etätöskentelymahdollisuutta. Tämä kokeilu ei saavuttanut juuri suosiota. Tukipajojen sisältö koostui korkeakoulujen hakukäytäntöjen perusteista sekä hakuvalmiuksien kehittämisestä erilaisin harjoituksin. Keväällä 2017 keskityttiin erityisesti sote-alan esivalintakokeen vaatimiin taitoihin ja hakuportaaliin sekä kokeen ennakkomateriaaliin perehtymiseen. Tavoitteena oli edelleen myös opiskelutaitojen laajempi vahvistaminen: oman opiskelusuunnitelman laatiminen, lukutekniikoiden harjoittelu, asiatekstin tuottaminen, tietolähteiden käyttäminen sekä tietotekniikan taitojen vahvistaminen. Osallistujia ohjattiin hakeutumaan myös eri korkeakoulujen avoimiin opintoihin. Edelleen on tuettu avoimen opintoihin jo osallistuvia. Hankkeen aikana luotavaan toimintamalliin on kerätty kokemuksia, joiden työstämistä jatketaan syksyllä.

Dikin osuuden kautta on seuranta-aikana todentuneesti ohjautunut koulutukseen kolme henkilöä: yksi henkilö on suorittanut näyttönä romanikulttuurin ohjaajan ammattitutkinnon ja kaksi aloittaa catering-alan koulutuksen syksyllä 2017.

Tšetanes naal - ja Nevo tiija -hankkeiden yhteistyö

Yhteistyö Nevo tiija -hankkeen kanssa on ollut tiivistä. Hankkeilla on risteävä ja vahvasti myös sama kohderyhmä, joten yhteistyö on luonnollista ja se on kirjattu myös molempien hankkeiden suunnitelmiin. Niinpä hankkeiden projektipäälliköt toimivat käytännössä vahvasti työpareina. Hankkeet ovatkin järjestäneet yhteisiä tapaamisia molempien osatoteuttajien kanssa sekä suunnitelleet yhteisiä tapahtumia, tilaisuuksia ja mallinnuksia. Lisäksi hankkeiden viestintäryhmät on yhdistetty ja hanketiedottamista laajennetaan esittelemällä myös sisarhanketta eri tilaisuuksissa.

Romanihankkeet olivat aktiivisesti mukana kansainvälisen romanipäivän tapahtuman suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tähän 8.4 Helsingin Kulttuuritalolla järjestettyyn tilaisuuteen osallistui koko päivän aikana arviolta 1200 henkilöä, valtaosa romaniväestön edustajia. Illan konserttia oli seuraamassa 970 henkilöä. Päivä toteutettiin yhteistyössä Suomi100-hankeeseen kuuluvan Romanit 500 vuotta 100-vuotisessa Suomessa -tuotantotiimin kanssa. Romanihankkeiden resursseja käytettiin hankesuunnitelmien mukaisesti tapahtuman informatiiviseen ja koulutukselliseen osuuteen. Konserttiosuuden kuluista vastasi em. tuotantotiimi.

Suunniteltiin yhteistä videotyöpajasarjaa, jonka aikana toteutetaan 10 erilaista koulutus- ja työllistymispolkua kuvaavaa videota. Ne ovat valmistuttuaan käytettävissä sekä hankkeen omassa työssä, että laajemminkin.

Hankkeissa aloitettiin keväällä 2017 työllisyyttä edistävän koulutusmallin suunnittelu. Ks. verkostoyhteistyö.

Hankkeilla oli yhteinen työkokeilija 4 kk ajan (tammi-huhtikuu). Hän tutustui projektityöhön ja johtamiseen sekä romanityön toimintakenttään.

Tiedotus ja viestintä

Viestintäryhmä kokoontui kerran maksatuskauden aikana. Lisäksi viestinnästä keskusteltiin hanketoimijoiden tapaamisissa. Viestinnän asiantuntijan kanssa päivitettiin viestintäsuunnitelma. Diakin romanihankkeiden hanketoimijoiden käyttöön avattiin yhteinen keskustelu- ja työskentelyalusta. Hankkeiden kotisivuja on päivitetty ja erityisesti Romanien osallisuus -Facebook-sivu on osoittautunut toimivaksi ja kohderyhmän edustajat kattavasti tavoitettavaksi kanavaksi. Lisäksi on lähetetty tiedotteita sähköpostilistan kautta mm. messutapahtumasta sekä hankkeen tukipajatoiminnasta. Edellä mainitut romanien koulutus- ja työllisyyssmessut sekä kansainvälisen romanipäivän tapahtuma on lisännyt vahvasti

tietoisuutta hankkeesta. Diakin viestinnän asiantuntija Niina Mäenpään rooli on ollut erittäin tärkeä viestinnän onnistumisessa.

Verkostoyhteistyö

Verkostoituminen eri hankkeiden ja muiden toimijoiden kanssa on ollut vilkasta. Jyväskylän messuilla oli osatoteuttajien ohella esittelemässä toimintaansa yli 20 tahoa (koulutusorganisaatioita, viranomaisia, työnantajia, hankkeita, järjestöjä). Messujen tärkeänä yhteistyökumppanina toimi Taiteen edistämiskeskus. Projektipäällikkö on esitellyt hanketta mm. Lohiba Buttijatta -hankkeen loppuseminaarissa Kajaanissa 10–11.1, STM:n Helsingissä järjestämässä Rompo II tilaisuudessa ja työpajassa 9.3, romanityön yhteistyöpalaverissa (Rise, HDL) 14.3 sekä Oulussa 6-7.2 sekä 17.4 järjestetyissä verkostotapaamisissa, johon osallistui laajasti alueen toimijatahoja eri sektoreilta. Projektipäällikkö on osallistunut Zoomi-hankkeen toimintaan sekä tavannut ohjaustyötä tekevien tahojen edustajia.

Yhdessä Nevo tiija -hankkeen kanssa on aloitettu romaneille suunnatun työllistymistä edistävän koulutusmallin suunnittelu ja rakentaminen. Pilottikokouksia on pidetty tähän mennessä Helsingissä ja Kuopiossa. Yhteiseen työstämiseen on osallistunut alueiden TE-toimistojen, ELY-keskusten, koulutusorganisaatioiden (mm. Suomen Diakoniaopisto, Stadin ammattiopisto, Savon koulutuskuntayhtymä), romanitoimijoiden edustajia. Myös ammattiliittojen ja työnantajien edustajia on kutsuttu mukaan. Mallin eteenpäin viemistä jatketaan elokuussa 2017.

Arviointi

Hankkeessa on hallinnoijan taholta suoritettu itsearviointia sekä kyselyä toimintoihin osallistuneilta. Tukipajan osallistujat ovat antaneet positiivista palautetta pajan opettajille. Hankkeen toimijaryhmä on arvioinut omaa toimintaansa hanketapaamisessa 4.4 seuraavasti (koonti):

Arviointi 4.4.2017	
Eteneminen	3 x hyvä; 3 x kohtalainen
Tavoitteiden saavuttaminen	3 x hyvä; 3 x kohtalainen
Hankehenkilöstön toiminta	6 x hyvä
Hallinnointi	1 x erinomainen; 5 x hyvä
Tiedottaminen	4 x hyvä; 2 x kohtalainen
Osallisuuden edistäminen	2 x hyvä; 4 x kohtalainen
Muuta	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteiskunnan rakenteet haasteena ja byrokratia luo toiminnalle esteitä. • Hallinto hyvää, ei joku abstrakti elin! • Liikumme, mutta hitaasti, kohti oikeanlaisia ja perusteltuja toimintamuotoja. • Vaikeudet liittyvät pitkälti tavoittamisen haasteisiin.

Hankkeessa pyritään toteuttamaan jatkuvaa arviointia ja seurantaa. Arvioinnin pohjaksi on laadittu helppokäyttöinen lomake, jota voidaan hyödyntää eri tilanteissa. Saadut tiedot dokumentoidaan, jotta ne ovat käytettävissä koko hankkeen toiminnan ohjaamiseen sekä hankeraportointiin. Arviointimateriaalia kerätään osatoteuttajilta, osallistujilta sekä ohjausryhmältä.

Huomioita

Hankkeen aikana on tavattu monia romanihenkilöitä, joita on ohjattu eteenpäin. Kohtaamisia ei aina pystytty dokumentoimaan. Olemmekin tavanneet huomattavasti useampia ja antaneet hankesuunnitelman mukaista neuvontaa ja ohjausta paljon suuremmalle joukolle kohderyhmän edustajia kuin seurantalomakkeiden perusteella on mahdollista todentaa. Lomakkeen täyttäneistä suuri osa ei myöskään halua ilmoittaa

edustavansa vähemmistöä. Näin ollen lomakkeiden antama tieto ei tähtäkään osin vastaa siihen, millaista tietoa niiden avulla on haluttu kerätä.

Diakin osalta 1. maksatuskauden laskutettavat kustannukset ovat pääosin syntyneet hankkeen henkilöstökuluista. Lisäksi kuluja on syntynyt viestinnästä sekä tapahtumien järjestämisestä. Laskutettavat kulut sisältyvät hankesuunnitelmassa olevaan budjettiin.

Suomen Romanifoorumi ry

Matalan kynnyksen koulutuspainotteita palveluohjausta annettiin Elämän koulu -ryhmätoiminnan avulla (3 krt.). Tämä toiminta ei saavuttanut kovin hyvin nuoria aikuisia, joten sen konseptia kehitettiin matalan kynnyksen romani-info-pisteen suuntaan, joka vieään seuraavaksi Puhoksen toimipisteeseen Itä-Helsingissä. Koulutusinfoa antavan pisteen toteutuksessa auttavat Nuorisoasiainkeskus ja Tsetanes naal -hankkeen osatoteuttaja Helsingin kaupungin Opetusvirasto.

Tammikuun alusta alkaen on järjestetty viikoittain vankien keskusteluryhmä. Osallistujia on ollut keskimäärin 6. Koulutuksen ja työllisyyden polut ovat olleet keskusteluissa keskeisesti esillä. Ryhmästä on kaksi henkilöä aloittanut ammatillisen koulutuksen. Yksi on osallistunut teatteriryhmään ja hänet on pyydetty pääosan esittäjäksi Ramanda-nimiseen romanisadusta kertovaan näytelmään. Tämä vahvistaa erittäin hyvin uskallusta ammatinvalinnan laajentamiseen ja sitä kautta työllistymiseen esim. taiteiden aloille. Vankiryhmässä on käyty lävitse myös elämän rakentamisen peruspalikoita: arvoja, asenteita, tunteita ja ajatuksia sekä miten toimia ja selvitä arjesta, kun vapautuu vankilasta. Ryhmälle on järjestynyt uudet tilat Kriminaalihuollon Tukisäätiöltä. Ryhmää vedetään yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen Vankeusaika mahdollisuutena -hankkeen kanssa ja Rise maksaa toiminnan kulut. Uudet tilat ja yhteistyö mahdollistavat useampien vankien vastaanottamisen eri vankiloista vastaavanlaisiin ryhmätapaamisiin myös Elämän koulu -teeman ympärillä.

Romanifoorumi on kevään aikana toteuttanut seitsemän teemapäivää, joissa on päivän aiheiden ja vuorovaikutuksen kautta luotu hyviä suhteita ja innostusta kehittää paikallista toimintaa sekä polkuja koulutukseen ja työllistymiseen. Tilaisuuksissa on pohdittu mm. koulutuksen merkitystä lapsille ja aikuisille, lasten koulunkäynnin tukemista, työn kokonaisvaltaista merkitystä, työmarkkinoita ja työmahdollisuuksia sekä arvoja, asenteita, yksilönä yhteisössä kasvamista, vanhemmuutta, perheen hyvinvointia ja syrjinnän kohtaamista. Keskustelua ja pohdintaa perusasioiden ympärillä tarvitaan, koska vankalle pohjalle on helpompi rakentaa uutta. Teemapäivien tuloksena on saatu olla apuna kahden uuden paikallisyhdistyksen perustamisprosessissa. Näin on varmistettu, ettei aloitettu keskustelu ja pohdinta heti katoa. Osallistujia teemapäivillä oli yhteensä noin 500 aikuista, joista noin puolet naisia. Lisäksi mukana oli lapsia. Naisten osallistumista on helpotettu siten, että tilaisuuksiin on pyritty järjestämään lastenhoito.

3.-24.1	Teemapäivä Kiponniemessä
28.1	Teemapäivä Kuopiossa
25.2	Teemapäivä Espoossa
1.3	Teemapäivä Porissa
8.4	Teemapäivä Iisalmessa
23.4	Teemapäivä Mikkelissä
29.4	Teemapäivä Turussa

Myös Kouvolaan on perustettu uusi yhdistys, joka vahvistaa paikallisten romanien osallistumista omien asioidensa hoitamisessa. Uusien yhdistysten perustaminen liittyy Tsetanes naal -hankkeen osatoteutuksen toimintoihin siten, että yhdistysten avulla voidaan vahvistaa tiedon levittämistä ja juurruttamista sekä paikallistason osallisuutta.

Maksatuskaudella aloitettiin tiivis yhteistyö Elämä ja Valo ry:n kanssa romaniperheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden sekä koulutuksen ja työllistymisen edistämiseksi. Toteutettiin mm. kentällä toimivien vapaaehtoisten perhetyöntekijöiden perheteemapäivät, joille osallistui toisia perheitä tukemaan motivoituneita romanipariskuntia. Viikonlopun aikana käsiteltiin koulunkäynnin tukemisen prosessia aina jatkokoulutuksen kautta työelämään. Erityisesti korostettiin vanhempien esimerkin vaikutusta lapsen elämään. Samalla kurottiin kiinni ylisukupolvista kuilua nuorten ja vanhempien romanien välillä vaikeiden asioiden käsittelemisessä. Saatu palaute osallistujilta oli erittäin rohkaisevaa ja vahvisti sen, että tällaista toimintaa tarvitaan, jotta perheiden hyvinvointiin, osallisuuteen ja syrjäytymiseen voidaan vaikuttaa. Perheteemaviikonloppuun osallistui 27 henkilöä, joista 10 oli alle 29 vuotiasta.

Espoossa on kokoontunut 3 kertaa Perhe-TuRom ryhmä, joka koostuu neljästä nuoresta pariskunnasta. Tarkoituksena on, että ryhmään osallistuneet saavat välineitä tukea muita nuoria perheitä vertaistuen avulla. Ryhmässä on käsitelty perheasioiden ohella omaa kouluttautumista sekä lasten koulunkäynnin tukemisen prosessia aina jatkokoulutuksen kautta työelämään. Erityisesti vanhempien esimerkin vaikutusta lapsen elämään korostetaan. Perhe-TuRomia testataan tämän ja osin seuraavan maksatuskauden ajan. Tapaamisista kerätään sekä suullinen että kirjallinen arviointi, jonka perusteella sitä kehitetään tarvelähtöisesti syksyä ajatellen.

Romanifoorumi osallistui yhdessä Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen henkilökunnan ja muutamien yksittäisten romanien kanssa Vantaan kaupungin kokoon kutsumaan kriisikokoukseen. Tilaisuudessa käsiteltiin Tikkurilan asemalla ilmenevää lisääntyvää häiriökäyttäytymistä, jota aiheuttaa eri puolelta suomea kerääntyvä romaninuorten joukko. Kokouksessa sovittiin romaneista koostuvan jalkautuvan partiointiryhmän kierroksista Tikkurilan asemalla. Samalla periaatteella on jo jalkautettu Helsingin Itä-Keskukseen. Nuorten keskelle menemisen avulla kohdataan ja voidaan ohjata myös koulutuspolulla eteenpäin niitä romaninuuria, jotka eivät osallistu järjestettyyn toimintaan. Samalla tutustutaan muihin nuorten parissa työskenteleviin ja vahvistetaan verkostoja. Jatkokoskin jalkaututaan yhdessä Nuorisoasiainkeskuksen kanssa eri alueille ja osallistutaan mm. Helsingin kaupungin jalkautuvan toiminnan koulutukseen.

Yhteistyössä Helsingin kaupungin Nuorisoasiankeskuksen ja Opetusviraston kanssa on koottu romanivanhempien huoltajaryhmä, jossa on mukana peruskouluikäisten lasten vanhempia. Järjestettyihin yhteisiin tilaisuuksiin on tullut huoltajia yhteensä 10 henkilöä (yhdeksän naista ja yksi mies). Huoltajaryhmän yhtenä tarkoituksena on hyödyntää ryhmän sisäistä vertaistukea. Ryhmässä käsitellään koulutuksen näkökulmasta vanhemmuuteen ja ihmisenä kasvamiseen liittyviä asioita, mm. kuinka tukea lapsen koulunkäyntiä ja tulevaisuuden suunnittelua. Mukana toiminnassa on myös Gipsy Legion, jonka toiminta liittyy romanilasten ja nuorten vapaa-ajan ja liikunnan tukemiseen.

Keväällä suunniteltiin yhdessä Diakin, Seurakuntaopiston ja HDL/Vamoksen kanssa kokemusasiantuntijakoulutusta, joka toteutetaan syksyllä 2017. Koulutuksen taustalla on ideariihi, johon osallistui romaneita sekä asiantuntijoita eri aloilta (yht. 20 henkilöä). Kokemusasiantuntijakoulutukseen sisällytetään MOD-koulutus (moninaisuus, oivallus, dialogi). Koulutuksen tavoitteena on mm. lisätä romanien koulutusvalmiutta sekä osallisuutta työ- ja välityömarkkinoilla.

Maksatuskauden aikana Romanifoorumi koulutti Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen henkilökuntaa romanikuluttuuriin erityiskysymyksistä. Kahteen koulutukseen osallistui yhteensä 15 henkilöä. Lisäksi vierailtiin Helsingin ja Vantaan ohjaamoissa, joiden henkilökunta vieraili vastavuoroisesti Romanifoorumin toimistolla. Ohjaamo haluaa jalkautua tulevaisuudessa osatoteuttajan tapahtumiin mukaan.

Diakonia-ammattikorkeakoulu kaksi sosionomiopiskelijaa tekevät lopputyönsä osatoteuttajan toiminnasta. Heidän tutkimuskysymyksensä on: Miten Suomen Romanifoorumin osatoteutus vaikuttaa ja hyödyttää hankkeeseen osallistujia.

Maksatuskauden aikana osatoteuttaja tuotti Facebookiin kolme ajankohtaista videoklippia. Ensimmäiset kaksi käsittelivät lasten kasvatukseen liittyvää informaatiota ja kolmas elämän kriisien kohtaamista. Ensimmäisen katsojaluvut ovat tähän mennessä ylittäneet yli 3268 katsojaan, toisen yli 1588 ja kolmannen yli 686 katsojaa. Saatu palaute videoista on ollut hyvää sekä romaneilta että pääväestöltä kuin myös opetushenkilökunnalta.

Arviointi

Osallistujilta on kerätty palautetta, joka on ollut pääsääntöisesti hyvää. Myös osahankkeen tuottamaa materiaalia on pidetty tärkeänä ja tarpeellisena.

Numerotietoja osahankkeesta:

Asiakaskohtauksia:

- Seurantalomakkeen täyttäneitä: 72
- Vankiryhmän, Perhe-TuRomin, Elämänkoulun sekä huoltajien ryhmissä mukana olleita: 86
- Teemapäivien osallistujia: n. 500 henkilöä, joista lapsia n. 50

Muita asiakaskontakteja:

- n. 125 puhelua, sähköposteja 110

Sosiaalinen media:

- videoklipin katsoneita 5100
- Facebook kavereita työntekijöillä yhteensä 1117
- Hankkeen työntekijöiden Facebook julkaisuja on ollut 158
- Romanifoorumin facebook sivuja seuraa 703 henkilöä, Romanifoorumin sivuilla on ollut 69 julkaisua, jotka ovat tavoittaneet 20 787 henkilöä.

Hanke-esittelyillä tavoitettuja ammattilaisia: 73

Opinnäytetyön tekijöitä: 2

Romanifoorumilla ollut maksatuskaudella:

Työllistettyjä: 5

Työkokeilussa/työharjoittelussa: 1

Opiskelemissa: 4

Suomen Romanifoorumin osalta maksatuskauden laskutettavat kustannukset muodostuvat hankkeen henkilöstökuluista.

Helsingin Diakonissalaitos/Vamos

Kohderyhmään kontaktin luominen ja hankkeen toimintaan sitouttaminen on vaatinut paljon työtä ja luottamuksen rakentamista. Tärkeässä roolissa on ollut verkoston rakentaminen ja tätä kautta asiakasohjaus sekä yhteistyö. Keskeisiä sidosryhmiä hankkeen osatoteuttajien lisäksi on ollut mm. Ohjaamo, Suomen Diakoniaopiston Sovinnon kampus, Helsingin ja Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto, pääkaupunkiseudun vankilat, Itä-Helsingissä vaikuttava nuorisotyön verkosto, KRITS nuorten toimintakeskus sekä muut Helsingin Diakonissalaitoksen Vamoksen Nuorten palvelut sekä Valma-koulutus. Kohderyhmän nuoria on ohjautui myös sosiaali- ja terveystalouksista sekä ennalta estävän poliisin yksiköstä. Hankesuunnitelmassa suunniteltuna oli verkostoitua Helsingin Diakonissalaitoksen romanien toimintakeskus Kaalon kautta toimintaan. Kaalo kuitenkin lopetti toimintansa viime vuonna, joten verkostoitumisessa Kaalon toimintakeskus ei ole auttanut toimintaamme, mutta hankkeen alussa konsultoimme Kaalon työntekijöitä. Muu yhteistyö HDL:n sisällä on toimivaa ja sieltä löytyy myös paljon romanityön osaamista.

Asiakkaiden tavoittamisen aloitimme Itä-Helsingissä jalkautumalla. Jalkautuvalla etsivällä työllä tavoitimme kohderyhmää (Itä-Helsingin päihteitä käyttävät nuoret romanimiehet), mutta kynnyksen kohderyhmällä kohtaamisten jälkeen saapua toimistollemme Helsingin Herttoniemeeseen oli iso. Lisäksi kadulla keskustelut kohderyhmän kanssa jäivät pintapuolisiksi ja koimme, että tarvitsemme jotain enemmän, jotta asiakassuhteita saataisiin tiivistettyä ja työskentelyssä päästäisiin enemmän prosessinomaisuuteen, jotta opintopolkujen rakentaminen ja koulutuksen löytyminen sekä siihen kiinnittyminen olisi mahdollista.

Kadulta kohtaamispaikkaan

Saimmekin sovittua Helsingin Diakonissalaitoksen D-aseman käytöstä, joka sijaitsee Kontulan metroasemalla. D-asema on ollut käytössämme kerran viikossa aina torstaisin klo 14–16 tammikuun alusta asti, jossa olemme ylläpitäneet Vamos Locos -nimellä kohtaamispaikkaa kohderyhmällemme. Aloitimme Vamos Locos toiminnan torstaina 5.1.2017. Kaksi ensimmäistä torstaita kohtaamispaikassa oli hiljaista, mutta tammikuun 19. päivä lähtien kävijöitä alkoi tulla enemmän. Vamos Locoksessa ideana oli matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa kohderyhmämme voi kahvin ja teen äärellä käydä keskusteluja hankkeen työntekijöiden sekä vertaisryhmän kanssa. Luottamusta rakentamalla luotiin osallisuuden kokemuksia ja pyrittiin käynnistämään prosesseja, joita kehittämällä saadaan luotua kohderyhmälle tulevaisuuden suunnitelmia, joissa keskiössä on opintopolun rakentuminen. Kontulan kohtaamispaikasta ajateltiin osaa kokonaisvaltaiseen prosessiin, joka tukisi ja kulkisi rinnalla kadulta tai päihdekierteestäkoulutukseen ja koulutukseen.

Asiakaskäynnit kohtaamispaikassa:

Asiakasmäärät/kerta	tammikuu	helmikuu	maaliskuu	huhtikuu
1. kerta	2	5	3	6
2. kerta	0	5	12	6
3. kerta	5	5	15	
4. kerta	5		2	

Kontulan kohtaamispaikassa on keskusteltu asiakkaiden kanssa koulutukseen liittyvistä haasteista, joita ovat olleet mm. rikollinen elämäntapa, päihteet, perhesuhteet ja väkivalta. Työskentelyssä on aina pyritty haasteista huolimatta katsomaan elämässä eteenpäin ja rakentamaan koulutuspolkuja. Kohderyhmälle pidettävässä matalan kynnyksen paikassa on ollut omat haasteensa, jotka tulivat näkyville asiakasmäärien kasvaessa maaliskuun aikana. Kohderyhmän elämää ympäröivät sosiaaliset loukut ja myös kohderyhmän keskinäiset ristiriidat tuovat työskentelyn fasilitointiin ja ohjaamiseen erityisiä haasteita, jotta tila olisi turvallinen ja eteenpäin vievä kaikille. Kohderyhmän väliset ristiriidat ovat tuoneet matalan kynnyksen toimintaan mukaan myös väkivallan uhan.

Kokemuksen perusteella ovet auki -periaate ja matalan kynnyksen avoin toiminta ei ole se toimivin ja eteenpäin vievin kohderyhmällemme. Aiomme kehittää toimintaa Kontulan D-asemalla enemmän yksilölliseen ohjaukseen ja pienryhmätoimintaan suuntautuvaksi sekä yhteistyökumppaneidemme (mm. ohjaamo) kanssa mahdollisesti järjestettäväksi erilaisiksi opiskelupolkuja tukeviksi teemapäiviksi.

Yhteistyö pääkaupunkiseudun vankiloiden kanssa

Vankilan sisällä tehtävässä työssä olemme saaneet sovittua hyvän yhteistyön ja tulleet osaksi rakennetta Helsingin ja Vantaan vankiloiden kanssa. Myös tässä työssä olemme pyrkineet rakentamaan koulutuspolkuja kohderyhmällemme. Työskentely vankiloissa on ollut tulevaisuustyöskentelyä, jossa on pyritty kehittämään kohderyhmän valmiuksia lähteä kohti opintoja vankeuden päättyessä sekä jo vankeustuomion aikana mahdollistamaan mahdolliset opinnot sekä osaamisen tunnistaminen.

Osana nyt hankkeessa kehitettävää pedagogista prosessia olemme lähteneet luomaan kokonaisvaltaista tukea, jotta poluttuminen koulutukseen olisi mahdollista. Tämä tarkoittaa tuomion aikana tulevaisuustyöskentelyä ja opiskeluvaihtoehtojen kehittämistä, jossa yhtenä osana on oman osaamisen

tunnistaminen. Tämän lisäksi tarvitaan tukiverkoston rakentamista siviiliin ja tukea sekä rinnalla kulkemista mahdollisiin opiskeluihin. Työskentelymme vankiloissa on sisältänyt yksilötyöskentelyä sekä pienryhmätyöskentelyä.

Asiakasmäärät Helsingin vankila

27.2.: Info hankkeesta ja yhteistä suunnittelua vankilan henkilökunnan kanssa (11 kpl)

14.3.: 2 asiakastapaamista

21.3.: 2 asiakastapaamista

11.4. - 3 asiakastapaamista

18.4. - 3 asiakastapaamista

26.4. – Asiakkaan verkostokokous, paikalla: vankilan edustaja, Risen edustaja, Sami Seppilä / Vamos HDL ja asiakas

Asiakasmäärät Vantaan vankila

tammi – helmikuu - 15 asiakastapaamista

15.3. - 2 asiakastapaamista

22.3. - 1 asiakastapaaminen yksilöllisesti + osastolla 8 asiakastapaamista

22.3. Helsingin kaupungin Nuorisoasiainkeskuksen Safe Stadi -hankkeen toimittaja mukana, joka teki jutun asiakkaistamme Safe Stadin nettisivuille: <http://safestadi.munstadi.fi/haluan-kertoa-nuorille-ettei-tama-tie-ei-kannata/>

5.4. - 4 asiakastapaamista

12.4. - 3 asiakastapaamista

19.4. - 4 asiakastapaamista

26.4. - 4 asiakastapaamista + vierailu nuoriso-osastolla 3 asiakaskohtaamista lisää

Olemme saaneet luotua hyvän verkoston tukemaan koulutuspolkuja, joissa ensimmäinen askel on saada osaamista ja koulutusta. Läheiseen yhteistyöverkostoomme, jonne olemme kohderyhmää ohjanneet, kuuluu HDL Valma-koulutus, Vamos nuorten palveluiden aikuisten perusopetus ja Suomen Diakoniaopiston vaihtoehtoinen peruskoulu sekä ammatilliset koulutukset. Osalla asiakkaistamme, joita olemme koulutukseen ohjanneet, on ollut suuria vaikeuksia pysyä ja sitoutua pitkällä tähtäimellä opintoihin asiakasohjauksen jälkeen. Suomen Diakonia-opiston Sovinnon Kampus on ollut meille hyvä yhteistyökumppani, jonne olemme ohjanneet useita asiakkaita hakemaan osaamista.

On ilmennyt, että asiakasohjaus ja saattaminen eteenpäin ei ole riittävä palvelu kohderyhmälle. Yhdessä Suomen Diakoniaopiston kanssa suunnittelimme aloittavamme viikoittaisen tuki- ja tulevaisuustyöskentelyosuuden heidän romaniopiskelijoilleen. Tavoitteena tässä oli kehittää toimintamallia, joka loisi kokonaisuutta ja tukisi keinoja kehittää yksilöllisesti kohderyhmän mahdollisuuksia sekä loisi osallisuutta ja tukisi ja motivoisi opintojen suorittamisessa. Kohderyhmän sitoutuminen ryhmämuotoiseen tuen malliin on osoittautunut kuitenkin heikoksi. Olemmekin siirtyneet ryhmätason tulevaisuustyöskentelystä yksilölliseen tukeen, jossa asiakkaidemme koulutuspolkuja tuetaan yksilöllisesti ja säännöllisesti opintojen ohessa.

Numerotietoja osahankkeesta:

- 8 asiakastapaamista toimistolla Herttoniemessä
- 4 asiakastapaamista Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimistolla
- 1 asiakastapaaminen Ohjaamo Helsingissä
- 8 asiakastapaamista Suomen Diakoniaopiston Sovinnon kampuksella
- Jalkautuminen Walkers-bussille etsivään työhön Kontulaan yhdessä Aseman lasten moniammatillisen verkoston kanssa
- hanke-esittelyitä, joissa tavoitettu ammattilaisia 208 kpl. (mm. Vamos nuorten palveluiden avoimet ovet, jossa hanke Info ammattilaisille 120 henkilöä. Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimiston henkilökunnalle (20kpl), Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimistolla henkilökunnalle (25kpl) ja

Helsingin Itäisen alueen nuorisotyön verkoston jäsenille (20 kpl). Suomenlinnan vankilassa henkilökunnalle (12kpl.)

- Olemme päivittäneet tietoa hankkeesta hankkeen omien kanavien lisäksi mm. Vamos / HDL: Facebook sivuille ja Instagramiin.

1.1. – 30.4.2017 välisenä aikana on tavoitettu:

Asiakaskohtaamisia 149 kpl

Yksittäisiä asiakkaita 32 kpl

Asiakaspuheluja 51 kpl

Hanke-esittelyillä tavoitettu ammattilaisia 208 kpl

Muuta huomioitavaa

Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos -nuorten palveluissa olemme edelleen kehittäneet Romaneille soveltuvaa pedagogista ohjauskonseptia, joka olisi valtakunnallisesti sovellettavissa. Käytännössä tämä kehittämistyö on merkinnyt erilaisten palveluiden ja prosessien kokeilemistä ja luomista kohderyhmän kiinnittämiseksi, opintopolkujen luomiseksi ja osaamisen edistämiseksi sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseksi. Kokeilujen tuloksia on kehitetty saadun palautteen mukaan enemmän kohderyhmän tarpeiden ja hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Arviointi

Kohderyhmää on tavoitettu laajalti ja heille on kehitetty palveluita, joita on muokattu kohderyhmältä ja verkostoilta saadun palautteen mukaisesti. Kehittäminen ja palveluiden luominen on tapahtunut toimintaa kokoajan itsearvioiden ja reflektoiden saatua palautetta kohderyhmältä, verkostoilta ja Helsingin Diakonissalaitoksen toimintojen sisältä.

HDL/Vamoksen osalta maksatuskauden laskutettavat kustannukset muodostuvat hankkeen henkilöstökuluista.

Otavan Opisto

Hankkeesta tiedottamisen on oltava jatkuvaa ja siihen onkin tämän maksatuskauden aikana kiinnitetty erityistä huomiota. Hanke sai hyvää mainosta mm. Romanien koulutus- ja työllisyysmessuilla Jyväskylässä 8.3. Siellä Otavan Opiston verkkokoulutukset (peruskoulu ja lukio) herättivät kovasti kiinnostusta. Alueellisesti hanketta on esitelty muun muassa Staaveha stetanes - Fintiko, Yhdessä kuljettu Suomi - 100 juhlassa 9.4. Juhlassa ja juhlakonsertissa oli kaikkiaan noin 230 osallistujaa. Paikallisesti hanketta esiteltiin 30.4. pidetyssä vapputapahtumassa, jossa oli noin 76 osallistujaa.

Nuorille suunnattu Ohjaus- ja oppimiskahvila on vakiinnuttanut toimintansa. Kevään ohjelmassa on ollut mm. MAMK:n Ernod-hankkeen pitämä mediapaja ja pop up -kirjasto, Mikkelin Ohjaamo Olkkarin toimintaan tutustuminen, Etelä-Savon ammattiopiston esittäytyminen sekä kesätyöinfo, jonka ansiosta muutamat romaninuoret saivatkin kesätyöpaikan. Aikuisten kahvila aloitti toimintansa 12.2. Aikuisille esiteltiin mm. Otavan Opistoa verkkokoulutuksineen ja myös Etelä-Savon ammattiopiston aikuiskoulutuspuolta on tehty tutuksi. Yhdellä kokoontumiskerralla vieraili Romaniforumin teemapäivä. Nuorten kahviloissa on ollut 15–20 osallistujaa, aikuisten kahviloissa keskimäärin 20 osallistujaa, teemapäivässä tuplasti enemmän.

Oppimiskahviloiden lisäksi on mietitty jonkinlaista mallia tavoittaa yksilöohjauksen avulla sellaisia nuoria, jotka tarvitsevat tukea, mutta eivät tule yhteisiin tapahtumiin. Onnistumisia on jo tapahtunut: yksi yhteistyössä Ohjaamon Olkkarin kanssa tuettu koulunsa keskeyttänyt nuori sai työpaikan ja aloittaa merkonomiopinnot syksyllä.

Kiinnostus verkko-opintoihin on lisääntynyt selvästi ja yksittäisiä aikuisia onkin jo autettu alkuun nettilukion aineopinnoissa. Suunnitteilla onkin nyt pienen verkko-opiskeluryhmän perustaminen ainakin Mikkelin seudulle.

Huomioita

Nuorten kohtaaminen ja tukeminen on onnistunut melko hyvin, ja aikuisille suunnattu ohjelmakin on päässyt hyvään alkuun. Ainoa takaisku on ollut suunnitellun Otavan Akatemian peruuntuminen. Paikalliset yrittäjät ovat suhtautuneet tapaamiseen nihkeästi, koska heillä ei ole tällä hetkellä kovin paljon työpaikkoja tarjottavaksi. Tulevana syksynä yhtenä vaihtoehtona on se, että yksittäiset työnantajat tulisivat vierailemaan aikuisten ohjaus- ja oppimiskahviloihin. S-ryhmä onkin jo alustavasti lupautunut mukaan.

Toisen asteen romaninuorten oma vertaistukiryhmä ei ole oikein ottanut tulta alleen. Osa nuorista käy kyllä ohjauskahviloissa, mutta toisen asteen kaikkien romaninuorten säännölliset tapaamiset ovat jääneet pitämättä. Hankehenkilöstö on ollut yhteyksissä Mikkelin seudun toisen asteen oppilaitosten opoihin, mutta opojen tietoisuus hankkeesta tuntuu siitä huolimatta olevan aika vähäistä. Tähän ollaan miettimässä toisenlaista lähestymistapaa ensi syksyksi.

Arviointi

Nuorille suunnatuista tapahtumista on kysytty palautetta suullisesti. Palaute on ollut hyvää. Kevään päätteeksi kerätään myös kirjallista palautetta muutaman toimintaan liittyvän kysymyksen avulla. Opisto oli esittelyvuorossa hankkeen ohjausryhmän kokouksessa ja sai ohjausryhmältä hyviä vinkkejä Otavan Akatemian toteuttamiseksi. Hankehenkilöstö käy kerran kuussa läpi hankkeen toimintoja ja suunnittelee jatkoa seurannan pohjalta.

Hankehenkilö 1, Janne Blomerus on palkattu 1.4.2016 alkaen 60 prosentin työajalla hankkeelle. Jannen työaika ja palkka kohdistuu 100 % hankkeelle. Janne on jatkanut hakevan toiminnan mallintamisista vahvalla otteella varsinkin nuorison parissa. Hankehenkilön 2 ja hankehenkilön 3, Tuija Salmisen ja Enrique Tessierin, työpanosta on käytetty hankesuunnitteluun, tiedottamiseen ja verkostoitumiseen.

Otavan Opiston osalta maksatuskauden laskutettavat kustannukset muodostuvat hankkeen henkilöstökuluista.

Seurakuntaopisto

Kolmannen maksatuskauden aikana OVA-Roma -kokeilu (Omavalmennusryhmä nuorille romaniaikuisille) päättyi. Lopussa ryhmään osallistuneista yksilöohjauksen piiriin siirtyi kaksi henkilöä (yhteensä osallistujia oli kuusi).

Muu kehittämistyö:

Kevään aikana keskityttiin tutkimaan motivaatioon ja tiedotukseen ja tiedon savutettavuuteen liittyviä asioita nuorten romaniaikuisten kohdalla. Hanketyöntekijät olivat aktiivisia etenkin pääkaupunkiseudun hankkeen ulkopuolisissa romanityön verkostoissa ja hankkeen omissa verkostoissa. Pohdinta kohderyhmän sitouttamisen keinoista ja motivoinnista herätti Seurakuntaopistolla kiinnostusta tutkia Motivoivan lähestymistavan -menetelmää työkaluksi koulutukseen innostamiseen. Motivoivaa haastattelua ja siihen tiiviisti liitettyä muutosvaihemallia on perinteisesti käytetty päihdetyössä pääasiallisesti asiakkaan vahvistamista motivoitumaan sekä kiinnittymään hoitoon. Mallia on alettu kuitenkin yhä enemmän soveltaa myös muihin alueisiin, joissa tarvitaan motivoimista ja kiinnittymisen edistämistä. Motivoivan haastattelun mallin käyttö ja sen soveltaminen romanityöhön edellyttää kouluttautumista ja syvempää käytännön perehdytystä. Tarkoituksena on jatkossa perehtyä syvemmin mallin käytettävyyteen ja hyödyntämismahdollisuuksiin.

Kokemusasiantuntijuus välineenä yhteisössä innostamiseen

Yhteistyössä Suomen Romanifoorumin kanssa on valmisteltu kokemusasiantuntijakoulutusmallia romaneille. Suunnitelmissa on aloittaa em. koulutus Seurakuntaopistolla syksyllä 2017, kohderyhmänä ovat nuoret aikuiset. Heidän kokemuksensa koulupoluista, sen haasteista ja onnistumisista, kerätään prosessissa omaksi tarinaksi ja kokemusasiantuntijuudeksi. Valmistelut ovat edenneet osallistujien rekrytointivaiheeseen, jossa on apuna nuori romaniaikuinen. Hänen tehtävänä on kerätä ydinjoukko, joka alkaa suunnitella sisältöä yhdessä kouluttajien kanssa. Suunnittelussa on tarkoitus sitouttaa ja osallistaa romaninuoria yhdessä tehden konsultatiivisella työotteella. Kokemusasiantuntijakoulutuksen markkinointi on jo alkanut sosiaalisessa mediassa (fb), joka tällä hetkellä tuntuu tavoittavan kohderyhmän parhaiten.

MOD välineenä motivointiin ja yhteiseen koulutuskokemukseen sekä verkostointiin
Kuluneen maksatuskauden yhtenä toimintona oli nuorille romaniaikuisille ja muille verkostoissa toimiville ei-romanitaustaisille henkilöille suunnattu MOD-peruskurssi. Kaksipäiväinen kurssi pidettiin 3.-4.5.2017 Seurakuntaopistolla. Tavoitteena oli kokeilla MOD-kokonaisuuden soveltuvuutta nuorten romaniaikuisten koulutusmyönteisyyden ja matalankynnyksen asennetyöskentelyn välineenä ja menetelmänä. Kurssille osallistui kuusi nuorta romaniaikuista. MOD-kurssilla heräteltiin moninaisuuden ja identiteetin ja toiseuden teemoja toiminnallisten harjoitteiden ja keskustelujen kautta. Osallistujat olivat erittäin tyytyväisiä ja toivoivat jatkokurssia. Osallistujat lupasivat markkinoida ja kertoa MOD:sta romaniyhteisössä hyvänä koulutuskokemuksena oppilaitoksessa. Kurssilla työstettiin oivalluksia ja ennakkoluuloja. Palautteen mukaan työskentelystä nousi paljon käyttökelpoista tietoa ja koulutusta toivottiin lisää. Koettiin, että mielenkiintoiseen koulutukseen osallistuminen madaltaa kynnystä ottaa yhteyttä oppilaitokseen ja osallistua muuhunkin koulutukseen. Suomen Romanifoorumin kanssa järjestetään alkusyksystä 2017 MOD-peruskurssi aikuisille romaneille ja verkostoissa toimiville ei-romanitaustaisille toimijoille.

Yhteydenottolinkki

Kehitimme Tsetanes naal sekä Nevo tiija -hankkeiden hanketoimijoiden helpompaan tavoittamiseen Webropol-alustaisen yhteydenottolinkin. Sen ajatuksena oli mahdollistaa yhteyden ottaminen matalalla kynnyksellä silloinkin, kun ei ihan tarkkaan tiedä, kenelle viestin voisi parhaiten osoittaa. Linkkiä voi jakaa sosiaalisessa mediassa, sähköpostilla nettisivuilla jne. Linkkiin on tällä hetkellä kytketty joitakin hankeverkoston toimijoita, jotka reagoivat omaan yhteydenottopyyntöönsä sovitusti. Seurakuntaopisto hallinnoi Webropol-linkkiä ja sen tietoja, mutta tieto yhteydenotoista tulee sähköpostitse tällä hetkellä seuraaville tahoille: Salon kaupunki (Tuula Lindgren), Helsingin opetusvirasto (Miikka Piirainen), THL:n Roosa-hanke (Tanja Berg), Otavan Opisto (Janne Blomerus) ja Seurakuntaopiston hanketyöntekijät. Linkkiä on julkaistu Facebookissa, mutta jatkossa sen jakomäärää lisätään. Yhteydenottolinkkiä kehitetään edelleen.

Yksilöohjaus ja verkostointi

Verkostoitumisessa on oltu aktiivista. Yhteistyötä on rakennettu mm. Maahanmuuttajanuoret Ry:n (R3) sekä pääkaupunkiseudun nuorisotyöntekijöiden kanssa. Espoon alueen Ohjaamo ja Omnia oppilaitoksena ovat myös olleet läheisiä verkostokumppaneita. Olemme tarttuneet erilaisiin yhteydenottopyyntöihin ja työskennelleet lyhyt- ja pidempikestoisesti romaniasiakkaan asioissa. Edelleen olemme lisänneet tietoa kentällä omasta työstämme ja hankkeesta kokonaisuutena. Samalla olemme oikaisseet joitakin esiintyneitä ennakkoluuloja ESR- projekteista ja niiden rahoituskuvioista. Tärkeää on ollut tuoda hankkeen mahdollistamat hyödyt kohderyhmän ja sidosryhmien edustajille näkyväksi.

Yksilöohjauksen yleisimpiä toimintoja ovat opiskeluun ohjaus, työnhaussa tukeminen, tiedonhaku, motivointi ja elämäntilanteen kartoitus. Yleisesti ottaen nuoret hakeutuvat ensisijaisesti hakemaan apua työn saantiin, ei niinkään koulutukseen. Työttömyysetuuksien ja tukien siirryttyä Kelaan, paine heikentyneen tilanteen selvittämiseksi näkyy myös meillä yksilöohjauksessa ja yhteydenotoissa. Näissä yhteyksissä olemme kartoittaneet realistiset työsaantiin liittyvät tekijät ja mahdollisuudet, kuten koulutustaustat ja omat toiveet työpaikan suhteen sekä myös mahdolliset velat ja ulosotot. Yhteisen työskentelyn tässä vaiheessa olemme kattavasti käyneet läpi arkeen, opiskeluun, työhön ja palkkaan liittyviä asioita. Toimeentuloon ja elämän reunaehtojen kirkastamisen jälkeen pääsee hanketyöntekijä avaamaan lisää koulutuksen tuomia

mahdollisuuksia, kuten työstä mielenkiintoiselta alalta, paremmasta toimeentulosta jne. Näin päästään opiskelua motivoivaan dialogiin.

Koulutuksista haemme lisää tietoa eri mahdollisuuksista ja nuorten toivomusten mukaan luomme myös kontakteja suoraan kouluihin. Esim. Espoossa eräs nuori toivoi opiskelupaikkaa lähihoitajakoulutukseen omalta alueelta eikä hänellä ollut peruskoulun päättötodistusta. Olemme ottaneet yhteyttä ammattikouluun ja kesäkuussa nuori pääsee näyttämään opiskeluvalmiutensa ja hakemaan vapaina oleviin opiskelupaikkoihin. Tarkoituksena ei ole madaltaa kynnystä opiskeluun vaan ”suoristaa tietä” tutkintoon.

Olemme monin tavoin olleet mukana saattamassa ja tukemassa nuorta opiskeluihin. Hakuprosessissa ja opintojen alkuvaiheessa autamme häntä kiinnittymään opiskeluihin ja löytämään mahdolliset tukiverkostot opintojen ajaksi. Yhteydenotoissa oppilaitoksiin, kuten em. tapauksessa, toteutamme kulttuuritulkausta nuoren ja koulun välillä. Tässäkin tapauksessa hanketyöntekijä on mukana myös muissa viranomaisiin liittyvissä asioissa kuten Kela, TE-toimisto jne. Tarkoituksena on lisätä nuorten osallisuutta vaikka pienin askelin.

Lyhyissä prosesseissa autamme esimerkiksi CV:n teossa ja työnhaussa. Listaamme mahdollisia työpaikkoja ja lähetämme työhakemuksia. Olemme yhteydessä TE-toimistoihin mahdollisesta palkkatuesta jne. Yhtenä työmuotona (4 kertaa) on ollut koota paikkakunnalla olevia toisilleen tuttuja asiakkaita jonkun asiakkaan kotiin, jossa hanketyöntekijä on voinut tavata yhdellä kertaa useamman tuesta kiinnostuneen romanitaustaisen henkilön. Nämä tilaisuudet ovat olleet vapaamuotoisia ja madaltaneet osaltaan kynnystä ottaa yhteyttä oppilaitokseen ja yhteydenpitoon jatkossa koulutukseen liittyen. Puhelinkonsultointeja maksatuskaudella on ollut tasaisesti viikoittain. Lisäksi on aloituslomakkeen kokonaan tai osin täyttäneitä:

5kpl yksilöohjaus (opintoihin ohjausta, konsultointia)

1kpl ammattikoulun hakeminen

2kpl CV:n teko ja työnhaku

2kpl motivoidaan hakemaan ammattikouluun

6 OVA-Roma kurssista (4:ltä heistä lopetuslomake)

Huomioita

Useimmat hankkeen toimintoihin ohjautuneet tai sitä harkitsevat romanit ovat keskusteluissa tuoneet ilmi, että he eivät ole valmiita pitempiaikaiseen koulutukseen (esim. 3vuotta), vaan haluaisivat huomattavasti lyhyempiin koulutuksiin, jotka kuitenkin valmistaisivat ammatteihin. Tuomme esille näkemystä elinikäisen opiskelun ja kehittymisen eduista ja keskusteluissa motivoidaankin nuoria näkemään elämässä pidemmälle. Alkuvaiheessa tämä ajatus tuntuu useimmille aika kaukaiselta.

Työskentelymme (motivoinnin) yhtenä tarkoituksena ja pidempiaikaisena tavoitteena on, että ajatusmalli elinikäisestä oppimisesta ja koulutusmyönteisyydestä siirtyy puheissa ja teoissa perheessä aikuisilta lapsille. Pääasiallinen työ on pitkäkestoista motivointia opiskelun suuntaan. Aluksi etsitään yhdessä esim. alaa, joka nuorta kiinnostaa, koska tieto ammattien kirjosta on melko vähäistä romanien keskuudessa. Halutaan esim. hakea joihinkin koulutuksiin tai suuntautua jollekin alalle, kuten linja-auton kuljettaja tai lähihoitaja, koska joku tuttu on jo opiskelemassa tuolle alalle. Ei ehkä ajatella niinkään sitä, onko tämä minulle juuri se oikea suunta. Jonkun nuoren kohdalla saattaa kestää jopa useampi vuosi, ennen kuin hän lähtee ylipäätään hakemaan opiskelupaikkaa. Luotto omiin kykyihin voi olla vähäistä, ja ajatellaan helposti, ettei pärjätä pääväestön kanssa samassa koulussa. Usein haetaan opiskelemaan yhdessä jonkun tutun romanitaustaisen nuoren kanssa, ettei tunnettaisi olevan yksin.

Yhtenä tärkeänä toimintana motivoinnin ja opintoihin herättelyn ja rohkaisun muotona olemme auttaneet romaninuorta laajentamaan ympäristöään kodista ja kotipiiristä muihin ympäristöihin turvallisesti. Olemme käyneet nuorten kanssa esimerkiksi kirjastoissa tutustumassa palveluihin sekä ihan vain keskustelleet asioista, jotka ovat olleet esillä viime päivinä, kuten uutiset ja niihin liittyvä informaatio ja miten se liittyy nuoreen yhteiskunnan jäsenenä.

OVA-Roma kurssi ei onnistunut alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, mutta se toi näkyviin nuorten romaniaikuisten tilannetta. Toimeentuloon liittyvät kysymykset nousivat ensisijaisiksi – ei niinkään opiskeluvaihtoehtojen parantaminen, oma kehittyminen tai vaihtoehtoinen ohjattu arjen toiminta. Useimmilla nuorella oli jo lapsia huollettavina, jolloin perheen elättäminen oli korostetusti keskiössä. Pidempiaikaista suunnittelua ja sitoutumista edes yksilöohjauksen keinoin ei kaikkien kanssa pystynyt toteuttamaan. Hankkeen tässä vaiheessa on vahvistunut ymmärrys siitä, että romaniyhteisössä olevat arvot ja tavoitteet koskien yhteisössä eläviä nuoria ja nuoria aikuisia törmäävät ajoittain yhteiskunnasta heihin kohdistuvaan paineeseen kouluttautua ja työllistyä sekä toimia aktiivisena toimijana, osallisena oman yhteisön ulkopuolella. Kun nuori romaniaikuinen huolehtii arjessa perheestään ja toimii kunniallisesti yhteisössään, toimii hän yhteisön arvojen mukaisesti. Jos tämä toiminta on ristiriidassa yhteiskunnasta käsin tulevan kouluttautumis- ja työllistymispaineen kanssa, niin yhteisön arvojen mukainen toiminta useimmiten voittaa. Hankkeessa matalan kynnyksen motivointi ja hienovaraisuus sekä pidemmät tavoitteet auttavat madaltamaan kynnyksiä ratkaisemaan yhteisön arvojen ja yhteiskunnan asettamien tavoitteiden ristivetoa. Romaninuorelle itselle, ja koko yhteisölle, on annettava välineitä, jotka auttavat oivaltamaan yhtälön, joka ei vähennä hänen arvoaan ja asemaansa yhteisön jäsenenä eikä yhteiskunnan aktiivisena osana.

Hankkeen osatoteutus etenee aikataulussa. Motivointimenetelmän kouluttautuminen on edessä seuraavalla maksatuskaudella. OVA-Roma 2 kurssin osalta on otettu aikaisiä ja nyt tutkitaan, onko jatkossa mahdollista tehdä tiiviimpää yhteistyötä TE-toimiston kanssa niin, että osallistujien toimeentulo voidaan taata tämän koulutuksen ajalta. Suunnitteilla oleva Kokemusasiantuntijakoulutus syksyille 2017 sivuaa teemaa ja voi mahdollisesti saada osallistujia sitoutumaan myös sivutoimisena opiskelijana.. Kuten ylläolevasta pohdinnasta näkyy, hankkeessa etsitään koko ajan joustavia ratkaisuja ja menetelmiä, ja myös muovataan toimintamalleja tavoitteista tinkimättä.

Arviointi

Hankkeen toiminnoista on kerätty palautetta verkostoissa ja asiakaskentällä pääasiallisesti suullisesti. Parhailaan olemme keräämässä palautetta Webropol-pohjaisella kyselylomakkeella, jonka lähetämme yksilöohjauksen, konsultoinnin ja muun vastaavan toiminnan jälkeen hankkeen osallistujille. Kyselyn voi palauttaa nimettömänä tai yhteystietojen kanssa.

Yhtenä palautteenantovälineenä voi hyödyntää myös Webropol-pohjaista yhteydenottolomaketta. Tähän asti sitä on käytetty vain yhteydenottopyyntöihin. Jatkovaa itsearviointia käydään niin hanketyöntekijöiden ja oman organisaation rakenteissa kuin muiden osatoteuttajien kanssa. Huoli kohderyhmän tavoittamisesta ja sitoutumisesta/osallistumisesta toimintoihin pitää osatoteuttajat tiukasti vuoropuhelussa ja ratkaisujen etsimisien äärellä.

Seurakuntaopiston osalta maksatuskauden laskutettavat kustannukset muodostuvat hankkeen henkilöstökuluista.

Helsingin kaupunki/Opetusvirasto

Vuosi aloitettiin lähestymällä helsinkiläisten oppilaitosten romanitaustaisten oppilaiden huoltajia. Projektikoordinaattori otti yhteyttä niihin kouluihin, joissa syksyn 2016 tehtyjen kyselyjen perusteella tiedettiin olevan romanitaustaisia oppilaita. Kouluhenkilökuntaa – tilanteesta riippuen joko ryhmänohjaajaa, rehtoria, opinto-ohjaajaa tai koulukuraattoria – pyydettiin olemaan yhteydessä oppilaiden huoltajiin ja kysymään heidän kiinnostustaan kuulla lisää hankkeesta, jossa Helsingin kaupunki yhdessä romanikentän aktiivisten toimijoiden (Suomen Romanifoorumi, Gipsy Legion ry, romanitaustaiset nuoriso-ohjaajat) kanssa järjestää sekä romanihuoltajille että romanilapsille ja -nuorille yhteistä toimintaa ja uudenlaisia mahdollisuuksia. Ennen yhteydenottoja sovittiin Romanifoorumin kanssa perustettavasta huoltajien vertaisryhmästä, jonka tavoitteeksi asetettiin vanhemmuuden ja lasten koulunkäynnin tukeminen säännöllisten tapaamisten (1-2 krt/kk), yhteisen virkistystoiminnan (esim. tapahtumapäivät kesäkuussa 2017, käynnit kulttuuritapahtumissa), arvoja ja asenteita koskevien keskustelujen sekä viranomaisyhteistyön ja

koulutustenjärjestäjien kanssa verkostoitumisen avulla. Ryhmän mahdollisen vetovoiman lisäämiseksi Helsingin opetusviraston alaisuudessa toimivan Stadin ammattiopiston kanssa sovittiin, että ryhmään osallistuvien huoltajien on mahdollista suorittaa ilmaiseksi työturvallisuuskorttien ja hygieniapassien koulutus- ja koetilaisuuksia. Yhteistyössä urheilujärjestö Gipsy Legion ry:n kanssa puolestaan pyritään perustamaan harrastusryhmiä lapsille ja nuorille iän ja kiinnostustenkohteiden mukaisesti.

Kouluilta tehtyjen yhteydenottojen myötä lopulta vajaan 30 huoltajaa ilmoitti halukkuudestaan osallistua hankkeen organisoimaan toimintaan ja kuulla siitä lisää luovuttamalla yhteystietonsa hankkeen käyttöön. Projektikoordinaattori ja Romanifoorumin hanketoimittaja ovat olleet näihin huoltajiin yhteydessä ja heitä on pyydetty mukaan vertaisryhmän kokoontumisiin. Helsingissä järjestettävästä huoltajien ja nuorten ryhmätoiminnasta on myös tiedotettu internetin, hankkeisiin osallistuvien verkostojen sekä radion (*Romano Mirits* -radio-ohjelma, YLE) kautta. Lisäksi projektikoordinaattori on tavannut romanihuoltajia osallistumalla Suomen Romaniyhdistyksen Au Mensa III-projektin järjestämiin vanhempainiltoihin, joissa on pyritty aikaansaamaan keskustelua romanikentän kannalta ajankohtaisista aiheista ja syventämään romaniyhteisön ja viranomaisten välisiä suhteita.

Ajatus säännöllisesti kokoontuvasta, opetusviraston ja romanitoimijoiden koolle kutsumasta vertaisryhmästä on saanut huoltajien taholta lämpimän vastaanoton ja toimintaa on pidetty kannatettavana, mutta huoltajien saaminen paikan päälle yhteisiin tapaamisiin on osoittautunut haastavaksi. Ryhmä kokoontui raportointikauden aikana yhteensä 3 kertaa, ja toistaiseksi ainoastaan yhteen tapaamiseen saapui paria huoltajaa suurempi joukko, 8 huoltajaa. Ryhmässä sekä puhelimitse ja Facebookin välityksellä käytyjen keskustelujen perusteella huoltajilla on huomattava tiedon tarve etenkin kouluissa tarjottavan oppimisen tuen (esim. tehostettu ja erityinen tuki, HOJKS, yksilöllistetyt oppimäärät) suhteen, ja siksi yhteen tapaamiseen kutsuttiin tukijärjestelyjen parissa työskentelevä erityissuunnittelija. Silti useimmat yhteystietonsa luovuttaneet huoltajat - ja sitä myötä myös heidän lapsensa - ovat toistaiseksi kuitenkin pysyneet etäisinä, eivätkä ryhmät ole lähteneet liikkeelle suunnitellussa laajuudessa tai tahdissa ja niin integroituneesti kuin toivottiin, mutta parhaillaan valmisteltavalta kesäkuun 2017 tapahtumapäivältä odotetaan tilanteeseen parannusta. Tarkoitus on käyttää päivä huoltajien ajatusten, toiveiden ja yhteisen toiminnan avaamien mahdollisuuksien käsittelyyn sitä silmällä pitäen, että jatkossa ryhmätoiminta voisi toteutua eläväisemmältä perustalta.

Syksyllä 2016 tehtyjen järjestelyjen pohjalta käynnistyi tammikuussa 2017 Helsingin kaupungin opetusviraston ja nuorisosiainkeskuksen kokeiluluontoisena yhteistyönä toteuttama, ammattiopintoihin valmentava Pop-up Valma-koulutus (kesto n.1 lukuvuosi / 60 op, n. 25h/vk) Pitäjänmäen nuorisotalon ja moottorihallin yhteydessä. Tavoitteena on ollut matalan kynnyksen kevytrakenteisten opintomuotojen luominen sellaisia suuntaa etsiviä nuoria varten, joille täysipäiväinen ja tutkintotavoitteinen opiskelu ei ole sopinut elämäntilanteeseen. Tähän erityisesti autoalalle valmentavaan uudenlaiseen, tavanomaisia Valma-ryhmiä käytännönläheisempään koulutukseen toivottiin osallistujiksi koulutuksen ulkopuolella olevia romanitaustaisia nuoria, sillä syksyllä tehtyjen kartoitusten perusteella tiedettiin osan heistä olevan kiinnostuneita juuri autojen parissa toimimisesta ja siinä tarvittavien taitojen hankkimisesta. Tiedotuksen ja alustavien puhelinkeskustelujen innoittamana yhteensä 7 romaninuorta oli tulossa koulutukseen ja osallistui tammikuussa järjestettyyn yhteiseen alkuhaastatteluun. Kuitenkaan nämä nuoret eivät lopulta lähteneet Valma-opiskelijoiksi vaan poistuivat yhteistapaamisesta kesken, sillä siirtymää säännölliseen opiskeluun sekä siitä seuraavaa mahdollista siirtymistä työttömyysetuuksien piiristä opintotuen piiriin ei nähty tässä yhteydessä tarpeeksi kannattavaksi järjestelyksi.

Vaikka romaniopiskelijoita ei tänä keväänä Valma-ryhmässä aloittanutkaan, päätettiin pitää kiinni alkuperäisestä suunnitelmasta työllistää moottorihallille TE-toimiston myöntämällä palkkatuella romanitaustainen ohjaaja, jonka olisi mahdollista tavoittaa romaninuoria ja lisätä sekä Valma-koulutuksen että nuorisosiainkeskuksen hallinnoiman moottorihallin tunnettuutta romaniyhteisön parissa. Yksi projektikoordinaattorin keskeisistä tehtävistä alkuvuonna koostui palkkatukioikeuden hakemiseen, paikan avaamiseen ja sopivan henkilön löytämiseen liittyneistä toimenpiteistä. Kyseinen ohjaaja myös toimii

Helsingin Tsetanes naal-hankkeen osatoteutuksen tukena ja projektikoordinaattorin työparina romaninuorten tavoittamisessa. Tehtävään valittu ohjaaja aloitti työnsä maaliskuun vaihteessa opastaen lähinnä maahanmuuttajista nyt koostunutta Valma-ryhmää autoalan tehtävien pariin. Osan työajastaan ohjaaja perehtyi yhdessä projektikoordinaattorin kanssa Helsingin kaupungin romanityön tilanteeseen ja hyödynsi omia verkostojaan hankkeen toiminnan tunnetuksi tekemisessä. Ohjaajan työvarusteiden (kengät, haalarit, työpaidat) ja hallissa tarvittavan tulityökortin kustannukset katettiin osatoteutuksen flat rate -osuudesta.

Ohjaajan kanssa ideoitiin Valma-koulutuksen rinnalle siitä irrallaan toimiva pajatyypinen kokeilu, johon tavoitellaan osallistujiksi peruskouluiän ylittäneitä romaninuria (17–25 v.) toukokuusta 2017 alkaen. Pajatoimintaan osallistuvilta nuorilta ei edellytetä sitoutumista pitkäjänteisiin suunnitelmiin, vaan etenkin toiminnan alkuvaiheessa kysymyksessä on vapaamuotoinen, autoalalla edellytettujen taitojen ohjattu oppiminen, jossa hyödynnetään osallistujien omia ajoneuvoja (mopot, moottoripyörät, autot) ja edetään pitkälti nuorten omien kiinnostusten kohteiden mukaisesti. Näin pyritään takaamaan, että nuorten motivaatio pysyy yllä, kun toiminnasta on heille oppimisen ohella välitöntä hyötyä. Tarkoituksena on, että ohjattu päiväsaikaan (klo 9-14) tapahtuva toiminta sekä opinnollistetut, kiinteästi nuorten elämään kytkeytyvät tehtävät ajoneuvojen parissa tuottaisivat voimaannuttavia osaamiskokemuksia ja madaltaisivat kynnystä hakeutua tutkintotavoitteiseen opiskeluun. Työskentely pajalla kehittää autoalaan liittyvien ammattitaitovaatimusten ja tutkinnonosien sisältöjen tuntemusta, joka voi tuoda opiskelukäytäntöjä lähemmäksi arkea. Kuitenkaan vapaa-ajalla ja ilman julkilausuttua opetussuunnitelmaa tai osallistumisesta myönnettäviä todistuksia toteuttava paja ei vaikuta negatiivisesti osallistujien oikeuteen vastaanottaa työttömyys- tai muita etuuksia.

Samalla kun nuoret toimivat ajoneuvojen parissa, pajalla käydään sekä hanketoiminnalle elintärkeän tilannekuvan muodostamisen että nuorten itsensä kannalta hyödyllisiä keskusteluja siitä, minkälainen on heidän elämäntilanteensa ja mitä he elämältä tahtovat, ja miten noita tavoitteita kohden voisi edetä. Jo näin pajatoiminnan alkuvaiheessa tapahtuneet kohtaamiset (1-5 vierailijaa/pajakerta) ovat tuottaneet olennaista tietoa siitä, miksi osa romanitaustaisista nuorista ei näe koulutukseen tai työelämään hakeutumista kohdallaan mielekkäänä: monella on taustalla kokemus siitä, että pyrkiminen eteenpäin tuolla polulla ei kannata, kun peruskoulu on jäänyt kesken ja itseluottamus omiin oppimistaitoihin on vähäistä, luottotiedoissa merkintöjä maksuhäiriöistä, palkasta osa ulosmitattaisiin velkojen takaisinmaksuun, ja rikosrekisteri vaikeuttaa työllistymistä.

Kohtaamisissa nuoria voidaan ohjata eteenpäin sopivien palvelujen pariin (esim. yllämainituissa tapauksissa talous- ja velkaneuvonta) ja Helsingin romanityön toimijat voivat hahmotella koulutuspolkuja yhdessä nuorten kanssa. Mikäli pajalla jatkossa tapahtuu toivottua ryhmäytymistä ja nuoret osallistuvat aktiivisesti ja säännöllisesti ryhmän toimintaan, paja voi toimia tiiviissä yhteistyössä Stadin ammattiopiston lähellä sijaitsevan autoalan toimipaikan sekä erinäisten, pajatoiminnasta jo nyt kiinnostuneiden autoalan yritysten kanssa, rakentaen näin helppokulkuisia siltoja niin koulutuksen kuin työelämänkin suuntaan.

Oppilaitosten henkilökunta on ollut raportointikaudella yhteensä 6 kertaa yhteydessä projektikoordinaattoriin romanihuoltajiin ja -oppilaisiin liittyen. Yhteydenotoissa on ollut etupäässä kyse perheiden tai nuorten vaikeista sosiaalisista tilanteista (poissaolot ja vaikeudet yhteydenaamisessa perheisiin / huostaanotot ja sijoitukset / haastavat oppilashuoltoneuvottelut), joissa koulujen ja opetustoimen mahdollisuudet auttaa tai ylipäänsä saada selkoa kokonaiskuvasta ovat olleet rajalliset. Kouluhenkilöstöä on pyydetty jakamaan hanketoimijoiden ja muiden asiaankuuluvien tahojen yhteystietoja perheille sillä ajatuksella, että hankkeen työntekijät voivat tukea vaikeissa tilanteissa ja yhdessä romanikentän tuntijoiden kanssa voidaan löytää uudenlainen, yhteisön sisäiset verkostot ja voimavarat huomioiva lähestyminen tilanteisiin. Projektikoordinaattori on myös tehnyt yhden kotikäynnin oppilaan ja huoltajan luo, osallistunut kahteen oppilashuoltopalaveriin, ja neuvonut vastaavissa tilanteissa olevia vanhempia puhelimitse (9 keskustelua) ja Facebookin (3 keskustelua) kautta.

Myös koulutustietouden levittämisessä Facebook on osoittautunut käytännölliseksi kanavaksi. Projektikoordinaattori on jakanut romaniväestön suosimiin FB-ryhmiin opiskeluasioihin liittyvää ajankohtaista tietoa (esim. vapaat oppisopimustyöpaikat, oppilaitosten tapahtumat, yhteishaku ja muut haut koulutuksiin), ja näiden viestin tiimoilta jotkut kiinnostuneet henkilöt ovat olleet projektikoordinaattoriin yhteydessä (3 puhelinkeskustelua, 4 FB-keskustelua). Etenkin mahdollisuudet oppisopimuskoulutukseen pääsemiseksi ovat herättäneet mielenkiintoa. Yhtä henkilöä avustettiin kasvokkain CV:n ja työhakemusten tekemisessä ja lähettämisessä oppisopimustyönantajille.

Kahteen eri peruskouluun saatiin uudet romanitaustaiset koulunkäyntiavustajat kevääksi 2017, kun projektikoordinaattoriin yhteyttä ottaneet, lasten ja nuorten erityisohjaajan tutkintoa suorittaneet henkilöt ohjattiin haastatteluiden jälkeen suorittamaan heidän opintoihinsa kuuluneet työharjoittelujaksot (2,5 kk) koulunkäyntiavustajana sellaisilla kouluilla, joilla aiempien yhteydenottojen perusteella tiedettiin olevan kulttuurisensitiivisistä lisätuesta hyötyviä romanilapsia. Kokemukset koulunkäyntiavustajista olivat erittäin positiivisia ja kouluissa opiskelleet lapset saivat heiltä merkittävän avun samalla kun koulujen tietotaito romanioppilaiden tukemisen suhteen lisääntyi.

Hankkeen projektikoordinaattori on raportointikaudella jatkanut verkostoitumista asianmukaisten toimijoiden kanssa. Yhdessä Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos-toiminnan kanssa on tehty esimerkiksi Valma-koulutusta sekä moottorihallitoimintaa tunnetuksi ja projektikoordinaattori on osallistunut Vamoksen jalkautuvaan toimintaan Itä-Helsingissä. Yhdessä Romanifoorumin ja Romaniyhdistyksen Au mensa-projektin kanssa on suunniteltu kouluhenkilöstölle sekä mahdollisesti myös muille kaupungin virkamiehille tarjottavan romaniteemaisen koulutustilaisuuden runko ja sisältö. Romaniteema ei kuitenkaan tänä keväänä mahtunut mukaan opetusviraston järjestämiin koulutuksiin, sillä Helsingin kaupungin johtamisjärjestelmän ja virastorakenteen perinpohjainen uudelleenorganisointi ovat vieneet tilan muilta aiheilta. Oppilaitoksia ja romanikentällä työskenteleviä tahoja yhdistämään luotu romanioppilaiden tuki- ja ohjausryhmä on kokoontunut kaksi kertaa.

Yhteistyö Nuorisoasiainkeskuksen kanssa konkretisoitui raportointikaudella Pitäjänmäen Valman ja moottorihallitoiminnan lisäksi Kannelmäen nuorisotalolla, jonne palkattiin uusi romanitaustainen nuoriso-ohjaaja avustamaan romaninuorisotyötä sekä valtakunnallisten romanihankkeiden toteutusta. Opetusviraston projektikoordinaattori käynnisti yhdessä nuoriso-ohjaajan kanssa nk. koulukirikerhon (2 x 2h / vk) romanitaustaisille oppilaille. Kerhoon on osallistunut kerrasta riippuen 1-8 ala- ja yläasteikäistä oppilasta. Heitä on kannustettu opiskelemaan ja avustettu eritoten vaikeaksi koettujen läksytehtävien (esim. kielet) tekemisessä, jonka jälkeen he ovat voineet hyödyntää nuorisotiloja ja ryhmä on myös käynyt yhdessä virkistytymässä esimerkiksi trampoliinipuistossa. Yhden oppilaan kohdalla opiskelua koulukirikerhossa on koordinoitu läheisessä yhteistyössä hänen erityisopettajansa kanssa, sillä poissaolojen ja heikon opiskelumotivaation takia oppilaan opintojen eteneminen oli kokonaan pysähtynyt, ja kirikerholla pyrittiin saamaan aikaan opintojen jatkumisen kaipaama sysäys. Kuten muutkin hankkeessa toteutetut toimenpiteet, myös koulukirikerho on tuottanut romanioppilaiden tilanteista pääkaupunkiseudulla tarpeellista ruohonjuuritason kokemusta ja tietoa, jota voidaan jatkossa hyödyntää Helsingin kaupungin romanityön kehittämisehdotusten valmistelussa.

Projektikoordinaattori oli opintovapaalla (vapaapäivät ja vuosiloma) ajalla 13.4.–30.4.2017.

Helsingin kaupungin osalta maksatuskauden laskutettavat kustannukset muodostuvat hankkeen henkilöstökuluista.

Salon kaupunki

Salossa on jatkettu romaniasiakkaiden yksilöllisten koulutuspolkujen suunnittelemista ja toteuttamista yhdessä asiakkaiden ja yhteistyöverkoston kanssa. Samaan aikaan on aloitettu alueellisen, eri toimijatahojen ja sektoreiden edustajista kootun, asiantuntijaverkoston säännölliset kokoontumiset (1 krt/kk) eri teemoin, kuten Tsetanes naal – koulutuspoluilla -hankkeen esittely sekä verkoston yhteisten tavoitteiden määrittely.

Tähän mennessä olemme käsitelleet kokouksissamme romanikulttuurin tuntemusta vahvistamaan tarkoitettuja aiheita: ”Romaniperheen merkitys elämänkaaren eri vaiheissa” sekä ” Nuorten romanien tilanteet ja toiveet”. Asiantuntijaryhmän työskentely jatkuu syksyllä yhä syvemmin koulutukseen ja työllistymiseen liittyvillä teemoilla. Asiantuntijaryhmän työstä on tarkoitus saada pysyvä romanien koulutusta ja työllistymistä tukeva malli Saloon ja sovellettavaksi myös valtakunnallisesti,

Verkostoyhteistyötä on tehty useiden oppilaitosten kanssa (Salon ammattiopisto, Ammattiopisto Livia, Raseko, Seurakuntaopisto, Kanneljärven opisto). Yhteistyö on ollut aktiivista myös Salon kaupungin eri palvelualueiden kanssa (lasten ja nuorten palvelujen, nuorisopalveluiden, sosiaalipalveluiden ja työllisyyspalveluiden), yhdistysten (Kromana ry, Salon seudun romanit ry, Suomen romaniyhdistys ry, Elämänlaatu ry, Salon seudun työttömät ry, Fingerroosin säätiö, Salon Muistiyhdistys ry, Lounais- Suomen Martat ry, FinFami- Salon seudun mielenterveysomaiset ry) sekä eri hankkeiden kanssa, jotka tukevat hankesuunnitelman tavoitteiden toteuttamista (Voitto-, Kaira-, Party-, Nuotta-, Vaateri-, Au mensa-, Monikulttuurinen muisti-hankkeet). Muita yhteistyökumppaneita ovat olleet Alueellinen RONK/Lounais-Suomen AVI, RONK/STM, Salon seurakunta, te-palvelut ja Tukholman kaupungin vähemmistöasioiden toimisto.

Opiskelijan tuettu polku

Asiakkaita on polutettu edelleen opintojen pariin auttamalla hakuvaiheessa (hakemusten täyttö, tsemppi-keskustelut ennen haastatteluja, yhteydenotot oppilaitoksiin) sekä olemalla yhteydessä säännöllisesti jo opiskelemaan päässeiden asiakkaiden kanssa. Muutama asiakas on ollut työkokeiluissa tai kuntouttavassa työtoiminnassa. He ovat olleet tutustumassa eri ammattialoihin vahvistaakseen opiskelusuunnitelmiaan. Hankekoordinaattori on perehtynyt opinnollistamiseen, jota voidaan hyödyntää asiakkaan ollessa kuntouttavassa työtoiminnassa. Lisäksi hankekoordinaattori on hankkinut tietoa palvelumuotoilusta, jotta romaniasiakkaiden tukimallia voidaan jatkokehittää vastaamaan paremmin asiakkaiden palvelutarpeisiin yhdessä verkostotoimijoiden kanssa.

Maksatuskauden aikana on ollut asiakastapaamisia 22 kpl, puheluita 120 kpl ja fb-ryhmän yhteydenottoja 25 kpl. Asiakastapaamisten määrä on pudonnut, koska aiemmin kohdatut asiakkaat ovat nyt opiskelemassa tai muissa toimenpiteissä. Verkostotapaamisia on ollut n. 45 kpl. Suurin yksittäinen tapahtuma oli 26.5.–28.5. pidettävä romaniperheleiri Naarilan leirikeskuksesta Perniössä, jonne osallistui n. 65 romanina. La 27.5. hankekoordinaattori oli siellä mukana esittelemässä hankkeen toimintaa.

Verkostoyhteistyö sekä eri toimijoiden välisen vuorovaikutuksen ja osaamisen vahvistaminen nivelvaiheiden tukemisessa

Alueellinen asiantuntijaverkostotyö on käynnistynyt (3 kokousta) ja jatkuu edelleen syksyllä hankkeen tavoitteisiin liittyvillä uusilla teemoilla. Eri toimijoiden välinen yhteistyö on voimistunut ja hankkeen toiminta on tullut tunnetuksi paikkakunnalla. Hankkeen toimintaa on esitelty oppilaitoksissa ja hanke on verkostoitunut hyvin paikkakunnalla toimivien muiden hankkeiden kanssa. Osallistuimme yhdessä 17.5. hankemessuille työttömien palvelupiste Voimala 2.0:ssa. Kävijöitä messuilla oli n. 200 henkilöä.

Viestintä

Hanketyöntekijä on laatinut osatoteutukselle viestintäsuunnitelman, jonka mukaisesti toiminnasta tiedotetaan. Hanketyöntekijä on tiedottanut ajankohtaisista asioista ja tapahtumista paikkakunnan romaniyhteisöä facebookiin perustetun suljetun ryhmän kautta, jonne hankekoordinaattorin päivityksiä kertyi maksatuskauden aikana 24 kappaletta. Romaniyhteisön sisäinen tiedottaminen on tapahtunut tapaamisten, puhelujen, sähköpostien ja Romaniklubitoiminnan kautta sekä yhteistyöverkostojen kautta.

Seuranta

Hankekoordinaattori tiedottaa säännöllisesti tilannekatsauksin kehittämispalveluiden esimiestä, kehittämispäällikköä ja kaupungin romanityöryhmää hankkeen tavoitteiden ja toimintasuunnitelman

etenemisestä. Tilannekatsauksien yhteydessä tarkastellaan myös budjetin pitävyyttä. Lisäksi hankkeen osatoteuttajakohtaisten toimintasuunnitelmien toteutumista tarkastellaan yhteisissä hanketapaamisissa ja ohjausryhmän kokouksissa.

Arviointi

Hanketyöntekijä on arvioinut hankkeen toimintaa asiakaspalautteen, organisaation sisäisen yhteistyön ja arvioinnin (tilannekatsaukset, osastopalaverit, romanityöryhmän kokoukset) sekä itsearviointin perusteella. Pääosin palaute on ollut positiivista ja rohkaisevaa. Muutamat paikkakunnan romanit ovat olleet pettyneitä, koska hanketoiminta ei ole järjestänyt heille työpaikkaa.

Salon kaupungin osalta maksatuskauden laskutettavat kustannukset muodostuvat hankkeen henkilöstökuluista sekä ostopalveluista.

Tampereen kaupunki/Perusopetus

Toiminta

Syyskaudella 2016 oli jo saatu selville, että osalla tamperelaisista romaninuurista oli erilaisia vaikeuksia, jotka näkyivät mm. poissaoloina koulusta. Nuorten kanssa aloitettiin silloin intensiivinen työ, jonka keskiössä oli heidän koulunkäyntinsä tukeminen monin tavoin. Yhteistyössä koulun henkilöstön kanssa rakennettiin joidenkin oppilaiden kohdalla erilaisia erityissovelluksia ja -toimenpiteitä. Poissaolot vähentyivät tuen avulla huomattavasti ja oppilaat saivat arvosanojaankin nostettua. Työtä tehtiin yhdeksän peruskouluikäisten nuorten kanssa, joista yläluokilla on viisi ja alaluokilla kolme sekä yksi ammattikoulussa. Hanketyö alkoi saada syyslukukauden aikana paljon näkyvyyttä ja tietoisuus siitä lisääntyi merkittävästi. Tästä oli hyvä jatkaa.

Työlle oli tammikuulle tullessa saatu rakennettua hyvä alusta ja toiminta nuorten parissa on vakiintunut. Mukana olevilla yhdeksällä nuorella on jokaisella opiskelun tukemiseen varattu tarvittavat vakiopäivät ja ajat. työskentelyyn sisältyy yksilöopetusta ja -ohjausta, yksilöllistä tukea sekä läksypua koulussa ja kotona. Alakoululaisten kanssa työ on sujunut melko moitteettomasti. Joidenkin yläkoulun nuorten kanssa oli koulunkäynnissä isojakin haasteita. Nuorten henkilökohtaiset asiat ja koulunkäynnin puutteellinen motivaatio lisäsivät vaikeuksia. Joidenkin oppilaiden kanssa jouduimme tekemään erityisjärjestelyjä. Keskusteluissa nuoret halusivat saada päättötodistuksen ja pärjätä koulussa. Osalla nuorista oli kuitenkin nähtävissä alivireisyyttä ja väsymystä. Tarvittiin paljon työtä pitämään mieliala positiivisena. Yksilöllinen kohtaaminen tuki huomattavasti työtä. Monet keskusteluhetket ja erilaiset toiminnot (porkkanat) nostivat nuorten mielialaa sekä kouluintoa. Vaikeuksia oli kouluun lähdössä ja heräämisessä. Herätin nuoria aamuisin puhelimella ja tarpeen vaatiessa hain heitä joskus kouluun.

Poissaolot ovat keväällä edelleen vähentyneet, vaikkakin osalla nuorista oli edelleen vaikeutta heräämisessä ja koulumotivaatiossa. Alakoulun oppilailla menee nyt melko hyvin. Tukea ja lisäopetusta he tarvitsivat lähinnä matematiikassa ja lukemisessa. Muutamien nuorten kanssa jouduimme antamaan enemmän lisäopetusta ja tsemppausta. Joidenkin aineiden numeroita on pyritty nostamaan lisätehtävillä ja sovelletulla järjestelyillä sekä TET-jaksolla. Kahdella nuorella on ollut vaikeita tilanteita, joita on käsitelty sosiaalitoimen kanssa. Sosiaali- ja koulutoimen kautta hankkeeseen piti tulla kaksi uuttakin nuorta, mutta asia peruuntui. Yksi oppilas hankkeen piiriin kuitenkin keväällä tuli. Yhteistyö kouluhenkilökunnan ja LASU/sosiaalitoimen sekä perheiden kanssa on ollut tiivistä.

Oppilaiden koulut olivat: TREDU/Catering/Valma 1. vuosi; Silta Niva 9lk; Liisan puisto 9lk; Harjun koulu (nyt tilapäisesti muualla) 8lk; Pohjois-Hervanta 7lk; Etelä-Hervanta 7lk; Tesoma 5lk; Aleksanteri 1lk, 2lk. Yksilöopetusta eri kouluilla annettiin 4x/vko yhteensä. n.12h./vko ja satunnaisesti kaikissa muissa kouluissa 8h./vko. Apua annettiin pääosin matemaattisissa aineissa ja äidinkielessä. Parhaiten sujuivat lukuaineet ja kиеlet. Yksilöohjausta ja läksypua annoin koulun ulkopuolella tai kotona n. 15h/vko.

Verkostoyhteistyö ja levittäminen

Käytiin kertomassa NEKO-lääkäri- ja terveydenhuollon henkilöille romanikulttuurista ja pidettiin Tsetanes Naal hanke-esittelyn Hatanpään sairaalassa. Esittely sai hyvää palautetta ja se herätti paljon mielenkiintoa ja kysymyksiä hankkeesta tehdystä romanityöstä. Hanketta ja Tampereella tehtävää romanityötä esiteltiin mm. messuilla Jyväskylässä, RONK:n palaverissa, Sinivuokko ry:n järjestämässä kansainvälisen romanipäivän tilaisuudessa sekä koulujen opettajille ja henkilökunnalle. Esityksiä on kiitelty, ja ne ovat herättäneet mielenkiintoa ja kysymyksiä romanikulttuurista.

Suunniteltiin 8.5 on Tampereella ”Yhdessä eteenpäin” infopainotteista seminaaria, johon kutsuttiin noin sata osallistumaan eri ammattikuntien ja romanien edustajia. Seminaariin valmistelut veivät varsinkin huhtikuussa paljon aikaa.

Viestintä

Aamulehti kiinnostui tekemään jutun Tsetanes Naal- hankkeen osatoteutuksesta ja Tampereella tehtävästä romaninuorisotyöstä. Mukana oli hanketyöntekijän lisäksi kaksi romaninuorta, jotka kertoivat omin sanoin koulunkäynnin vaikeuksista ja toiveistaan. Juttu sai paljon näkyvyyttä ja kiitettävää palautetta. Samoin Ilta-Sanomien otti yhteyttä ja pyysi haastattelun, jossa käsiteltiin kahden kulttuurin keskellä kasvavan nuoren elämänvaiheita. ”Tuntematon sotilas”-elokuvan tekijät pyysivät Aamulehden jutussa mukana olleet nuoret mukaan elokuvan avustajarooleihin. Myös ammattiliitto Talentia teki lehtijutun Tampereella tehtävästä hanketyöstä. Mukana jutussa oli yksi nuori.

Koulutus

Hanketyöntekijä osallistui Helsingin psykoterapiakeskuksen järjestämään kaksipäiväiseen koulutukseen, joka käsitteli traumaperäistä DID-häiriötä DISSOSIATIIVINEN IDENTITEETTIHÄIRIÖ. Koulutus tarjosi paljon työhön sopivia työkaluja.

Numerotietoa osahankkeesta:

Hankepalaverit: 3 kpl
Tiimipalaverit Tre: 10 kpl
Perheneuvottelut/palaverit: 7 kpl
Koulupalaverit ja rehtoreiden yhteydenotot: 5 kpl
Muut viranomaispalaverit: 1 kpl
Hankepalaverit Hki: 3 kpl (joista etänä 2)
Hanke-esittelyt ja romanikulttuuriluennot: 11 kpl
Näkyvyys/pr: Paneelit Tre 1 kpl, Messut Jkl 1 kpl
Soitot (koulu- viranomaisasiat): 43 kpl
Soitot (vanhemmat, nuoret): päivittäin
Koulutus: 1 (2 päivää, Hki)
Mediatapaamiset: 5. Yhteydenotot: 8
Muut hankeasiat (tarvikkeet, ostot ym.) 1 kpl

Yksi hankenuorista aloitti TamRoma ry:ssä TET-jakson. Harjoittelija osallistuu seminaareihin ja joihinkin hankkeen tehtäviin.

Jakson aikana tavattiin hankkeen tiimoilta yhteensä n. 450 henkilöä.

Huomioita

Nuorten poissaolot koulusta ovat vähentyneet. Yläkoulun nuorille on kerrottu päättötodistuksen tärkeydestä sekä jatkokoulutuksista ja ammatinvalinnoista. Joidenkin nuorten kohdalla koulun käynti ei onnistuisi ilman vahvaa tukea ja ohjausta. Huomattavaa oli, että nuoret tiedostavat itse koulunkäynnin merkityksen sekä omat kykynsä ja voimavaransa sekä puutteensa. Työ ei ole helppoa ja se vaatii työntekijältä oppilaiden ja vanhempien kanssa luovuutta sekä pitkämielisyyttä. Yhteistyö opettajien ja koulutoimen kanssa on ollut

tiivistä ja toimivaa. Nyt opettajat rohkenevat tuomaan esille oppilaiden koulunkäyntiin liittyviä hyviä ja huonoja puolia sekä ovat pyytäneet konsultaatioapua oppilaiden vanhempien ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Myös vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tiivistynyt. Olemme päässeet yhdessä suunnittelemaan ja ideoimaan uusia keinoja parantaa nuorten koulumenestystä ja -motivaatiota.

Arviointi

Hanketta on arvioitu itsearvioinnin ja Tre hanketiimin kautta. Rehtoreiden sekä opettajilta saadun palautteen mukaan poissaolot ovat vähentyneet huomattavasti. Myös nuorilta ja vanhemmilta on saatu positiivista palautetta.

Tampereen kaupungin osalta maksatuskauden laskutettavat kustannukset muodostuvat hankkeen henkilöstökuluista sekä ostopalveluista.